

BARBARA BAJOR

Wybrane aspekty prawne związane z dziedziczeniem środków pieniężnych zdeponowanych na rachunku bankowym oraz powiązane z nimi obowiązki informacyjne banków

Selected Legal Aspects Related to the Inheritance of Funds Deposited in a Bank Account and Related Disclosure Obligations of Banks

Abstract

The paper's purpose is to highlight some selected legal aspects related to the issue of the inheritance of funds deposited in a bank account, with particular emphasis on the banks' obligations in the event of the death of the bank account holder. Attention will be paid to the situation where the testator did not leave any instructions on the funds' fate, particularly in so-called „dormant” accounts. The discussion will be complemented by an indication of the legal solutions allowing the account holder to submit an instruction in the event of death with regard to the funds deposited in the bank account and the related information obligations of the bank, as well as the possibility of drawing up a legacy by vindication whose object is the funds.

SŁOWA KLUCZOWE: rachunek bankowy, dziedziczenie, dyspozycja na wypadek śmierci, zbiorcza informacja o rachunkach, zapis windykacyjny

KEYWORDS: bank account, inheritance, disposition on death, omnibus account information, legacy by vindication (legatum per vindicationem)

BARBARA BAJOR – doktor habilitowana nauk prawnych, profesor Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie,
ORCID – 0000-0002-1647-3297, e-mail: bbajor@ewspa.ed.pl

1 | Uwagi wstępne

Mając na uwadze problematykę dziedziczenia środków pieniężnych, które są zgromadzone na rachunku bankowym, należy zwrócić uwagę na kilka kwestii prawnych. Po pierwsze, na problem rachunków, które posiadał zmarły, nie pozostawiając żadnej dyspozycji ani też nie informując przyszłych spadkobierców o ich posiadaniu, co w wielu wypadkach kreuje problem „uśpionych” rachunków, ale też nakłada na banki określone obowiązki informacyjne. Kolejną istotną kwestią w aspekcie obowiązków informacyjnych banków jest możliwość uzyskania zbiorczej informacji przez spadkobierców o posiadanych przez zmarłego rachunkach bankowych. Brak wiedzy o rachunkach bankowych zmarłego nie wyklucza braku możliwości uzyskania o nich informacji na podstawie regulacji ustawy Prawo bankowe^[1]. Następnie należy również wskazać na rozwiązania prawne dotyczące możliwości złożenia przez posiadacza rachunku bankowego dyspozycji na wypadek śmierci. Posiadacz rachunku bankowego (osoba fizyczna) może bowiem złożyć w ramach zawartej umowy tego rodzaju dyspozycję na wypadek śmierci. Pozostaje również zwrócenie uwagi na dopuszczalność sporządzenia zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem są środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym. Wskazane kwestie stanowią tylko wybrane zagadnienia, wprowadzające i nawiązujące do znacznie szerszego zagadnienia, jakim jest dziedziczenia praw i obowiązków wynikających z umowy rachunku bankowego^[2].

2 | Ogólne uwagi dotyczące nabycia spadku

Zgodnie z treścią art. 924 kc „spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy” i w tym też momencie spadkobiercy nabywają spadek (art. 925 kc)^[3]. Kodeks cywilny określa, że spadkobiercy wstępują w prawa i obowiązki

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2488 z późn. zm.).

² Przy czym uwagi dotyczyć będą tylko rachunków prowadzonych dla osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Nie zostaną poruszone np. zagadnienia związane z dziedziczeniem rachunków bankowych powiązanych z działalnością gospodarczą osoby fizycznej np. rachunków VAT.

³ Zob. Agnieszka Kawałko w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. VI, *Spadki* (art. 922-1087), red. Magdalena Frasz, Mariusz Habdas (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), art. 924.

spadkobiercy, zgodnie bowiem z art. 922 par. 1 kc „prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej”^[4]. W przypadku dziedziczenia mamy do czynienia z sukcesją uniwersalną, czyli wstąpieniem spadkobierców w ogół praw i obowiązków natury cywilnoprawnej zmarłego (przy pewnych jednak odstępstwach)^[5]. Powyższe sformułowania są jednak na tyle ogólne, że wymagają doprecyzowania, w szczególności gdy zmarły pozostawił środki pieniężne na rachunku bankowym.

Niewątpliwie w skład spadku wchodzi – co do zasady – środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych, których posiadaczem był zmarły. Możliwe jest też złożenie przez spadkodawcę dyspozycji na wypadek śmierci dołączone do rachunku bankowego. Wówczas środki te, będące przedmiotem dyspozycji do rachunku bankowego, już nie wejdą do masy spadkowej. Każdy posiadacz rachunku bankowego, otwierając rachunek czy też w późniejszym terminie podczas obowiązywania umowy rachunku bankowego może złożyć tzw. dyspozycję na wypadek śmierci i wskazać beneficjenta, czyli osobę na rzecz której zostaną wypłacone środki pieniężne. Podkreślić jednak należy, że aktualnie obowiązujące przepisy ustawy Prawo bankowe określają i znacznie ograniczają krąg osób, na rzecz których możliwe jest złożenie takiej dyspozycji, oraz wprowadzają ograniczenie kwotowe.

Jak jednak ustalić, w których bankach i jakie rachunki były prowadzone dla zmarłej osoby. Tym bardziej, że nie zawsze spadkobiercy są w stanie ustalić powyższe na podstawie dokumentacji pozostawionej przez zmarłego, nie mając też czasami wiedzy co do tego, że zmarły był posiadaczem rachunku bankowego czy wręcz kilku rachunków bankowych. Nie zawsze też zmarły pozostawił testament, w ramach którego dokonał stosownych rozrządzeń na wypadek śmierci.

Stąd wprowadzone rozwiązania prawne w ustawie Prawo bankowe nakładają na banki obowiązki informacyjne w tym zakresie. Inspiracją do przyjęcia tych rozwiązań był problem tzw. nieczynnych („uśpionych”) rachunków banków, czyli rachunków bankowych, których posiadacze zmarli a spadkobiercy nie mieli świadomości o ich istnieniu. Jeśli zmarły nie pozostawił spadkobierców pośród swoich krewnych, nie ma małżonka ani pasierba, spadek po nim dziedziczy gmina ostatniego

⁴ Szerzej nt. zob. w: Anna Sylwestrzak w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Anna Sylwestrzak (Warszawa: Wolters Kluwer, 2022), art. 922.

⁵ Przy czym należy zwrócić uwagę na występujące odstępstwa od tej zasady, bowiem do spadku nie wejdą prawa natury osobistej.

miejsca zamieszkania albo Skarb Państwa, gdy była to osoba mająca miejsce zamieszkania za granicą, co wymaga również ustalenia. Jednocześnie także i banki w wielu przypadkach nie mają wiedzy o tym, że posiadacz rachunku zmarł, stąd przyjęte rozwiązania, które prowadzą do rozwiązania umowy rachunku bankowego, gdy staje się on „nieczynnym” rachunkiem, czyli takim w stosunku do którego nie były podejmowane żadne dyspozycje, ale też w takim wypadku obowiązek banku ustalenia, czy posiadacz nadal żyje. Zwrócić więc należy uwagę, że rozwiązania prawne ustawy Prawo bankowe nakładają na banki szczególne obowiązki zarówno w zakresie tzw. nieczynnych („uśpionych”) rachunków bankowych, jak i szczególne obowiązki informacyjne wobec spadkobierców.

3 | Zbiorcza informacja o rachunkach

Zgodnie z treścią art. 92 ba ustawy Prawo bankowe „Bank jest obowiązany udzielić, [...] osobie, która uzyskała tytuł prawny do spadku po posiadaczu rachunku, oraz zarządcy sukcesyjnemu, zbiorczej informacji o:

1. rachunkach bankowych posiadacza, w tym rachunkach wspólnych - bez wskazania danych współposiadacza;
2. umowach rachunku bankowego posiadacza rozwiązanych albo wygasłych z przyczyn, o których mowa w art. 59a ust. 1-3 /czyli takich rachunkach, których posiadacz zmarł czy też upłynęło 10 lat od ostatniej dyspozycji/ ;”^[6].

Zacytowany powyżej fragment normy art. 92 ba ustawy Prawo bankowe, nakładający na banki obowiązki informacyjne, wprowadzony został ustawą

---

⁶ Zacytowany przepis ma również odniesienie do rachunków prowadzonych w SKOK - cd. art. 92ba ust. 1 „[...] pkt 3) rachunkach posiadacza rachunku bankowego prowadzonych w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, w tym rachunkach wspólnych - bez wskazania danych współposiadacza; 4) umowach rachunków posiadacza rachunku bankowego prowadzonych w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej rozwiązanych albo wygasłych z przyczyn, o których mowa w art. 13a ust. 1-3 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2023 r., poz. 1278, 1394, 1407, 1723 i 1843)”.

zmieniającą przepisy ustawy Prawo bankowe w 2015 roku^[7] i ma na celu m.in. ułatwienie spadkobiercom uzyskanie informacji o rachunkach bankowych, których posiadaczem był ich spadkodawca^[8].

Dzięki tym rozwiązaniom spadkobiercy na podstawie tytułu prawnego, potwierdzającego ich status spadkobierców po danej osobie fizycznej, mogą uzyskać informacje o tym, czy i gdzie były prowadzone na rzecz zmarłego rachunki bankowe^[9]. Podkreśla się w literaturze, że wskazany „przepis tworzy mechanizm pozyskiwania informacji o wszystkich rachunkach bankowych określonej osoby”, a „ustępy 1–3 tego przepisu stanowią element wielu regulacji zawartych w Prawie bankowym mających na celu ograniczenie problemu nieaktywnych rachunków bankowych”^[10].

Podkreśla się również: „w informacji zbiorczej wskazuje się podmiot, który prowadzi albo prowadził rachunek, numery rachunków wynikające z umowy rachunku oraz informację, czy rachunki są nadal prowadzone”^[11], a „osoby wskazane w art. 92ba ust. 1 pr. bank. mogą zwrócić się o udzielenie zbiorczej informacji do dowolnie wybranego banku”^[12].

W celu umożliwienia realizacji powyższego obowiązku udzielania zbiorczej informacji o rachunkach, banki zostały zobligowane do prowadzenia Centralnej Informacji o rachunkach^[13], a artykuły 92bci do 92 bd ustawy Prawo bankowe regulują procedurę uzyskiwania zbiorczej informacji przez

---

⁷ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw Dz. U. z 2015 r., 1864 z dnia 2015.11.13

⁸ Przy czym zwrócić należy uwagę, że o takie informacje może wystąpić również każda osoba fizyczna, aby zweryfikować wiedzę o posiadanych własnych rachunkach bankowych.

⁹ Takim tytułem prawnym będzie stwierdzenie nabycia spadku albo notarialne potwierdzenie nabycia spadku.

¹⁰ Barbara Bajor, Lechosław Kociucki, Jędrzej M. Kondek, Katarzyna Królikowska, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych* (Warszawa: C.H. Beck, 2020), art. 92(ba).

¹¹ Bernard Smykla w: *Prawo bankowe. Komentarz*, red. Agnieszka Mikos-Sitek, Piotr Zapadka (Warszawa: Wolters Kluwer, 2022), art. 92(ba).)

¹² Jędrzej Kondek w: Bajor, Kociucki, Kondek, Królikowska, *Prawo bankowe*, art. 92(ba).

¹³ Art. 92bb. „1. Banki są obowiązane prowadzić centralną informację o rachunkach, zwaną dalej «Centralną informacją». Banki mogą utworzyć w tym celu spółkę handlową.

2. Centralną informację może prowadzić np. izba rozliczeniowa, o której mowa w art. 67 ustawy Prawo bankowe”.

bank^[14]. Podkreślić szczególnie należy to, że spadkobiercy mogą skierować swoje żądanie do każdego banku, a ten, w świetle nałożonych na niego obowiązków informacyjnych, w oparciu o przedstawiony przez spadkobierców tytuł prawny potwierdzający ich status spadkobierców, winien podjąć określone działania w celu uzyskania tych informacji.

4 | Problematyka uśpionych rachunków

Kwestia „uśpionych” rachunków bankowych jawi się między innymi w odniesieniu do rachunków, których posiadacze zmarli, a spadkobiercy, nie mając wiedzy o ich istnieniu, nie podjęli żadnych czynności w ramach postępowania spadkowego. Dotyczy też tych rachunków, w stosunku do których ich posiadacze nie złożyli od dłuższego czasu żadnych dyspozycji, („zapomnieli” o nich, bo też takie sytuacje powstają bądź, jak zostało to wskazane, zmarli nie pozostawiając spadkobierców wśród krewnych – choć nie należy zapominać o ostatniej grupie spadkobierców ustawowych, czyli gminie lub SP). Przyjęte rozwiązania stanowią próbę rozwiązania tego problemu. Wydaje się jednak, że budzą trudności interpretacyjne, tym bardziej że nie zawsze są one sformułowane w sposób jednoznaczny. Niewątpliwie w doktrynie podkreśla się, że są to przepisy natury dyspozytywnej, stąd wewnętrzne regulacje bankowe mogą przyjmować inne rozwiązania.

Zgodnie z treścią art. 59 a ustawy Prawo bankowe: „umowa rachunku bankowego, którego posiadaczem jest osoba fizyczna, niezawarta w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej, ulega rozwiązaniu z:

1. dniem śmierci posiadacza rachunku albo
2. upływem 10 lat od dnia wydania przez posiadacza rachunku ostatniej dyspozycji dotyczącej tego rachunku, a w przypadku gdy umowa przewiduje prowadzenie więcej niż jednego rachunku – tych rachunków, chyba że umowa rachunku oszczędnościowego lub rachunku

---

¹⁴ Krajowa Izba Rozliczeń w oparciu o przepisy ustawy Prawo bankowe jako operator i podmiot uprawniony prowadzi centralny rejestr rachunków bankowych.

terminowej lokaty oszczędnościowej była zawarta na czas oznaczony dłuższy niż 10 lat [...]”^[15].

Stąd ustawodawca, podejmując próbę rozwiązania problemu rachunków „uśpionych”, których posiadacze zmarli a spadkobiercy nie mieli wiedzy o tych rachunkach bankowych bądź też zmarły nie pozostawił spadkobierców (nie uwzględniając gminy czy SP – też bez wiedzy o otrzymaniu spadku), uznał, że w takim wypadku, w przypadku bezczynności czy braku wiedzy spadkobierców powinno dojść do rozwiązania umowy. Przy czym nie można też wykluczyć sytuacji, że posiadacz rachunku żyje nadal, ale z różnych życiowych powodów „zapomniał” o rachunku. Stąd rozwiązania przyjęte zarówno w art. 59a ust. 6 oraz art. 59b ustawy Prawo Bankowe^[16] – w zakresie obowiązku banku co do ustalenia czy posiadacz rachunku żyje. Przy czym należy zwrócić uwagę w szczególności na dwie normy^[17].

Pierwsza (w ujęciu art. 59a ust. 6) przyjmuje, że jeśli w ciągu ostatnich pięciu lat nie doszło do zlecenia żadnej dyspozycji, bank powinien ustawowo podjąć określone działania, a więc „bank jest obowiązany wystąpić do ministra właściwego do spraw informatyzacji o udostępnienie danych z rejestru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) umożliwiających ustalenie, czy posiadacz rachunku żyje”. Jeśli więc posiadacz żyje, w dalszej kolejności, stosownie do regulacji art. 59a ust. 7, „na co najmniej 6 miesięcy przed upływem okresu, o którym mowa w ust. 1 pkt 2 /czyli upływu 10 lat od ostatniej dyspozycji/, bank jest obowiązany poinformować posiadacza rachunku bankowego o skutkach upływu tego okresu” – a więc o tym, iż dojdzie do rozwiązania umowy rachunku bankowego. Jednak należy pamiętać o tym, że nie zawsze skierowane

---

¹⁵ Ale zgodnie z ust. 3 tego art. 59a „2. Dyspozycją, o której mowa w ust. 1 pkt 2, nie jest postanowienie umowne przewidujące, w razie braku wypowiedzenia, odnowienie umowy rachunku bankowego zawartej na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat. Jeżeli na skutek odnowienia umowa wiązałaby dłużej niż 10 lat od jej zawarcia, warunkiem odnowienia jest wydanie przez posiadacza rachunku takiej dyspozycji. Brak dyspozycji skutkuje wygaśnięciem umowy”.

¹⁶ Przyjęte wskazaną już powyżej ustawą z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, został wprowadzony do PrBank przez art. 1 pkt 3 ZmPrBank15, która weszła w życie 1.7.2016 r.

¹⁷ Przy czym należy zwrócić uwagę na art. 60 ustawy Prawo bankowe, który stanowi, że dochodzi do rozwiązania z ustawy umowy rachunku bankowego, jeśli nie zostały dokonane żadne dyspozycje przez dwa lata, a środki pieniężne zgromadzone na rachunku są poniżej ustalonej kwoty minimalnej.

do posiadacza rachunku powiadomienia dotrą do niego. Stąd nawet jeśli posiadacz żyje, ale nie podejmuje żadnych czynności w odniesieniu do rachunku, po upływie wskazanego terminu dojdzie do rozwiązania umowy rachunku bankowego. W przypadku umów terminowych – w braku dyspozycji o odnowieniu – dojdzie do wygaśnięcia umowy.

Jeśli zaś bank ustali, że posiadacz rachunku nie żyje, dochodzi do rozwiązania umowy rachunku bankowego. Bank w tej sytuacji jest zobowiązany do powiadomienia osób, na rzecz których była złożona dyspozycja na wypadek śmierci (o ile taka była złożona). Nie jest natomiast zobowiązany, w świetle przepisów do poszukiwania spadkobierców ustawowych. Zwrócić jednak należy uwagę, że w takiej sytuacji, gdy dojdzie do rozwiązania umowy, na podstawie art. 59a ust. 4 umowę „uważa się za wiążącą do chwili wypłaty przez bank środków pieniężnych osobie posiadającej do nich tytuł prawny”. Przyjmuje się więc fikcję prawną – umowa wygasła, ale stwierdza się, że jest ona nadal wiążąca do czasu wypłaty środków pieniężnych osobom uprawnionym. Do tego czasu bank może przelać środki pieniężne na rachunek techniczny. Jeśli ilość środków pieniężnych jest wystarczająca, mogą być pobierane opłaty, jeśli nie – wówczas to spadkobiercy mogą być obciążeni z tego tytułu.

W sytuacji gdy nie zgłoszą się spadkobiercy z potwierdzonym tytułem dziedziczenia, wówczas bank powinien zawiadomić gminę miejsca zamieszkania zmarłego posiadacza – jako spadkobiercę ustawowego w ramach ostatniej grupy spadkobierców ustawowych. Choć też nie jest określony czas, po upływie którego powinno to nastąpić.

Z kolei w ujęciu art. 59 b ustawy Prawo bankowe, czyli wówczas, gdy już dojdzie do wygaśnięcia umowy rachunku bankowego zawartej na czas oznaczony, „z upływem 3 miesięcy od dnia wygaśnięcia umowy rachunku bankowego, o której mowa w art. 59a, zawartej na czas oznaczony, w razie braku wcześniejszej dyspozycji wypłaty środków pieniężnych, bank jest obowiązany wystąpić do ministra właściwego do spraw informatyzacji o udostępnienie danych z rejestru PESEL umożliwiających ustalenie, czy posiadacz rachunku żyje”.

Mając na uwadze powyższe możliwe są również dwie sytuacje. Może bowiem okazać się, że posiadacz rachunku nadal żyje. W tym jednak wypadku bank nie jest zobligowany do poszukiwania posiadacza, o którym wiadomo, że nadal żyje, ani podejmowania kolejnych czynności, choć niewątpliwie banki podejmują próbę skontaktowania się z posiadaczem rachunku. Regulaminy bankowe często zobowiązują banki do zawiadomienia posiadacza, ale jeśli adres nie jest już aktualny, może takie

powiadomienie nie dotrzeć do adresata. Bank nie ma jednak obowiązku poszukiwania posiadacza rachunku. Umowa rachunku bankowego wygaśnie a środki pieniężne powinny być przekazane – tak jak przewidywał projekt zmian ustawy Prawo bankowe – na tzw. fundusz środków nieodebranych. Niestety od wprowadzonej zmiany ustawy Prawo bankowe w 2015 roku nie zostały podjęte żadne działania legislacyjne w tym kierunku, co powoduje, że faktycznie nie został uregulowany los takich środków pieniężnych. Zostaną one przelane na rachunek techniczny banku^[18].

Jeśli jednak okaże się, że posiadacz rachunku zmarł, wówczas, jak się podkreśla w doktrynie, „w wypadku dokonania takiego ustalenia bank zobligowany będzie do zawiadomienia o tym ewentualnych beneficjentów dyspozycji wkładem na wypadek śmierci (zob. art. 56a ust. 2 PrBank) lub gminę ostatniego miejsca zamieszkania posiadacza rachunku bankowego (zob. art. 111c PrBank)”^[19].

Mając na uwadze powyższe rozwiązania, należy pozytywnie ocenić próbę uregulowania sytuacji rachunków, które zostały „uśpione” i to niezależnie od przyczyny, gdy nastąpiło rozwiązanie umowy rachunku bankowego czy wygaśnięcia umowy lokaty terminowej,

5 | Dyspozycja na wypadek śmierci

Jedną z możliwości przekazania na wypadek śmierci środków pieniężnych zdeponowanych na rachunku bankowym konkretnie wskazanej osobie jest złożenie dyspozycji na wypadek śmierci. Powyższe rozwiązanie pozwala na zadysponowanie środkami pieniężnymi zdeponowanymi na rachunku bankowym, przy czym tylko na rzecz wskazanych w ustawie osób oraz w granicach limitu kwotowego. Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci stanowi jednostronną czynność prawną, która staje się skuteczna z chwilą śmierci posiadacza rachunku, jednocześnie pozwala mu na swobodne dysponowanie środkami pieniężnymi, bowiem dyspozycja będzie miała skutek na wypadek

¹⁸ Zwrócić należy uwagę, że ustawa o rachunkowości reguluje i wskazuje na zasady i okres przechowywania dokumentów bankowych. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 120 z późn. zm.).

¹⁹ Witold Borysiak w: *Prawo bankowe*, wyd. 1, red. Jacek Dybiński (Warszawa: C.H. Beck, 2023), uwagi do art. 59b, Nb 17.

śmierci posiadacza rachunku i tylko wobec tych środków pieniężnych, które pozostaną na rachunku (choć w granicach ustawowego limitu). Istotną cechą jest to, że powyższe środki nie będą stanowiły masy spadkowej.

SN w uchwale z 27 kwietnia 2022 roku potwierdził: „kwota objęta przewidzianym w art. 56 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 2439) pisemnym poleceniem złożonym bankowi przez posiadacza rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej dotyczącym dokonania – po jego śmierci – wypłaty określonej kwoty pieniężnej na rzecz wskazanych przez niego osób: małżonka, wstępnych, zstępnych, lub rodzeństwa (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci), nie podlega zaliczeniu na schedę spadkową w rozumieniu art. 1039 § 1 k.c.”^[20].

Zacytowane powyżej rozwiązanie w tej postaci – jako „dyspozycja wkładem na wypadek śmierci” – została przewidziana w przepisach ustawy Prawo bankowe w związku ze zmianą jej przepisów w 2004 roku^[21], choć oczywiście przed zmianą przepisów w 2004 roku mowa była również o możliwości wypłacenia określonej kwoty przez bank wskazanej osobie przez posiadacza rachunku. W poprzednim brzmieniu, art. 57 ust. 1 pkt. 2 przewidywał także możliwość wypłacenia kwoty, która była określona w granicach w nim wskazanych^[22].

Przyjęte w 2004 roku rozwiązanie jednoznacznie wskazuje na „dyspozycje wkładem na wypadek śmierci”. Oznacza to, że przepis ten jako szczególny pozwala na rozporządzanie na wypadek śmierci środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku bankowym. Podkreślić szczególnie należy, że takie rozwiązanie stanowi odstępstwo od określonej w kodeksie cywilnym zasady o wyłącznej możliwości w drodze testamentu rozporządzania majątkiem na wypadek śmierci^[23].

²⁰ Uchwała SN z 27 kwietnia 2022 roku Sygn. akt III CZP 57/22. https://www.sn.pl/sprawy/SitePages/Zagadnienia_prawne_SN.aspx?ItemSID=1692-301f4741-66aa-4980-b9fa-873e90506a11&ListName=Zagadnienia_prawne&Rok=2021.

²¹ Zmiana ustawy – Prawo bankowe oraz zmiana innych ustaw Dz. U. z 2004 r., nr 91, poz. 870 z dnia 2004.04.30 Status: Akt obowiązujący Wersja od: 30 kwietnia 2004 r.”.

²² „nie wyższą niż przypadające na ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku dwudziestokrotne przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku, ogłaszane przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nieprzekraczającą jednak wysokości środków na rachunku – osobie, którą posiadacz rachunku wskazał w umowie”. Ale nie wprowadzał ograniczeń co do osób, na rzecz których taka dyspozycja mogła być sporządzona.

²³ Art. 941 kc „Rozrzędzić majątkiem na wypadek śmierci można jedynie przez testament”.

Zgodnie z art. 56 ust.1 „Posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może polecić pisemnie bankowi dokonanie – po swojej śmierci – wypłaty z rachunku wskazanym przez siebie osobom: małżonkowi, wstępnym, zstępnym lub rodzeństwu określonej kwoty pieniężnej (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci)”. Mając na uwadze powyższą regulację, zwrócić należy uwagę, że możliwość taka dotyczy każdego rodzaju rachunku prowadzonego dla osoby fizycznej. Posiadacz rachunku bankowego powinien wskazać beneficjenta dyspozycji, przy czym jak wynika z treści zacytowanej regulacji ich krąg został ograniczony do osób związanych węzłami prawnorodzinnymi – małżonka, dzieci, wnuków, rodziców, dziadków czy rodzeństwa. Posiadacz rachunku może określić wysokość kwoty przeznaczonej w ramach dyspozycji konkretnej osobie, z podanej powyżej ich listy. Ustawa wprowadza jednak limit kwotowy. Zgodnie bowiem z treścią ust. 2 tego artykułu „kwota wypłaty, o której mowa w ust. 1, bez względu na liczbę wydanych dyspozycji nie może być wyższa niż dwudziestokrotne przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku, ogłaszane przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku”. Stąd, jeśli posiadacz rachunku wydał więcej dyspozycji, wówczas przyjmuje się, że pierwszeństwo ma ta wydana później – o ile oczywiście łączna suma dyspozycji przekroczy wskazany ustawowo limit kwotowy.

Zwrócić też należy uwagę na ten szczególny obowiązek banku – zgodnie z art. 56 ust. 2. ustawy Prawo bankowe „w przypadku powzięcia przez bank informacji o śmierci posiadacza rachunku, który wydał dyspozycję wkładem na wypadek śmierci, bank jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić wskazane przez posiadacza rachunku osoby o możliwości wypłaty określonej kwoty”. Przy czym jak podnosi się, że „Bank nie jest zobowiązany do podejmowania czynności mających na celu ustalenie, czy doszło do skutecznego poinformowania beneficjenta dyspozycji (np. czy odebrał on tę informację sam, czy przesłaną informację odebrały w jego imieniu spokrewnione z nim osoby aktualnie zamieszkujące pod danym adresem)”^[24].

Pozostaje jeszcze zwrócić uwagę w jakim zakresie rozwiązania prawne, mające zastosowanie do dziedziczenia, należy stosować wobec osoby, która uzyska środki pieniężne w ramach dyspozycji na wypadek śmierci^[25].

²⁴ *Prawo bankowe*, wyd. 1, red. Jacek Dybiński, uwagi do art. 56 Nb 30.

²⁵ Zwraca się w doktrynie „ze względu na charakter dyspozycji wkładem na wypadek śmierci w doktrynie przeważa pogląd, że można stosować w stosunku do

Podkreślić należy to, że beneficjentami dyspozycji na wypadek śmierci są osoby, które mogą być również potencjalnymi spadkobiercami ustawowymi, a dyspozycja jest skuteczna dopiero z chwilą śmierci posiadacza rachunku. Zostało już wspomniane, że środki te nie są zaliczane do schedy spadkowej, czy więc oznacza to jednoznaczne wykluczenie innych norm prawa spadkowego? Wobec tego, czy te normy, które stosuje się wobec spadkobierców ustawowych, będą miały w tym wypadku także zastosowanie. Jeśli np. spadkobierca ustawowy, który został wskazany beneficjentem dyspozycji na wypadek śmierci, zostanie uznany za niegodnego, a w konsekwencji wyłączony od dziedziczenia – czy w tym wypadku orzeczenie o uznaniu za niegodnego ma skutek również w sferze tej dyspozycji? Kwestia ta wzbudza w literaturze również kontrowersje^[26], choć niewątpliwie trudno odnieść wrażenie, tak jak wskazuje się w literaturze, że powinny być brane pod uwagę względy etyczne, czyli przyczyna stanowiąca podstawę uznania za niegodnego powinna być również uwzględniana wobec beneficjenta dyspozycji (o ile beneficjent dyspozycji jest również spadkobiercą ustawowym)^[27]. Jednocześnie trzeba to podkreślić, że „osoby, na rzecz których następuje przysporzenie z dyspozycji wkładem na wypadek śmierci, nie mogą być traktowane jako następcy pod tytułem ogólnym wkładcy” i jak stwierdza się „nie stosuje się do nich również przepisów odnoszących się do spadkobierców”^[28]. Jednak nie zawsze jest to tak oczywiste.

Jeśli posiadacz rachunku wskazał kilku beneficjentów, nie określając ich udziałów, to czy w tym wypadku, o ile uzyskają oni również status spadkobierców ustawowych, będą miały zastosowanie zasady dotyczące

---

niej – w drodze ostrożnej analogii – przepisy KC o testamencie” – *Prawo bankowe*, wyd. 1, red. Jacek Dybiński, uwagi do art. 56 Nb 30.

²⁶ „W wypadku osób, które są uprawnionymi z tytułu wkładu oraz jednocześnie spadkobiercami bądź zapisobiercami, bądź osobami uprawnionymi do zachowku, należy przyjąć, że uznanie ich za niegodnych prowadzi również do pozbawienia ich korzyści, które nabywają na podstawie art. 56 PrBank (odmiennie Księżak, *Prawo spadkowe*, 299, Nb 377)”. – *Prawo bankowe*, wyd. 1, red. Jacek Dybiński, uwagi do art. 56 Nb 30.

²⁷ Mimo, że krąg podmiotów jest ograniczony do osób powiązanych węzłami prawnorodzinnymi – to nie zawsze beneficjent dyspozycji uzyska status spadkobiercy ustawowego – np. dziedziczy ustawowo tylko małżonek i córka zmarłego a dyspozycja została sporządzona na rzecz siostry zmarłego, która w tym wypadku nie będzie powołana do spadku jako spadkobierca ustawowy.

²⁸ *Prawo bankowe*, wyd. 1, red. Jacek Dybiński, uwagi do art. 56 Nb 30, uwagi do art. 56 i wskazany tam Adam Szpunar, *Uprawnienia do dysponowania wkładem oszczędnościowym*, Nowe Prawo, nr 1 (1977), 7.

ustalania ich udziałów w przypadku dziedziczenia ustawowego? Przyjmuje się, choć nie wynika to jednoznacznie z treści przepisów ustawy Prawo bankowe, że wolą posiadacza rachunku było, aby beneficjenci otrzymali równe udziały w kwocie, którą uzyskają w wyniku dyspozycji na wypadek śmierci. Wówczas też ich udziały, ustalone co do środków pieniężnych objętych dyspozycją na wypadek śmierci, mogą się różnić od udziałów w masie spadkowej. Przy czym zwrócić należy uwagę, że wskazany przez ustawodawcę krąg osób, na rzecz których może być złożona dyspozycja, to grupa potencjalnych spadkobierców ustawowych, która nie zawsze będzie pokrywała się z faktycznymi spadkobiercami ustawowymi. Jeśli bowiem spadek dziedziczy zstępny (np. syn) i małżonek, a dyspozycja została złożona np. na rzecz rodzica, to w tym wypadku rodzic nie będzie powołany do spadku jako spadkobierca ustawowy, a uzyska środki pieniężne po zmarłym w związku z dyspozycją na wypadek śmierci.

Nie powinno budzić już takich wątpliwości sytuacja, gdy nastąpi wydziedziczenie danego spadkobiercy ustawowego w testamencie (a jednocześnie beneficjenta dyspozycji)^[29]. Wydaje się, że nie można wykluczyć zaistnienia takiej sytuacji, jak też przyjąć, że wydziedziczenie nie ma wpływu na dyspozycję na wypadek śmierci. Należy zwrócić uwagę na przyczyny, które są podstawą wydziedziczenia. Zostały one enumeratywnie wymienione w art. 1008 kc^[30]. Ich waga jest takiej natury, że zastanawia, czy dyspozycja na wypadek śmierci powinna zostać zrealizowana mając przede wszystkim na uwadze zasadę współżycia społecznego. Nie można bowiem wykluczyć sytuacji, gdy spadkodawca złożył przy okazji zawarcia umowy rachunku bankowego dyspozycję na korzyść swojego spadkobiercy, a następnie po wielu latach wskutek zaistnienia okoliczności określonych w art. 1008 kc wydziedziczył go w ramach testamentu. Przeczył czy też zapomniał o tym, że złożył wcześniej dyspozycję na wypadek śmierci. Niewątpliwie z punktu widzenia zasad etycznych, moralnych, które, jako natury ogólnej,

---

²⁹ Wydziedziczenie – to zgodnie z art. 1008 kc to pozbawienie prawa do zachowku.

³⁰ Art. 1008 kc „Spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;

2) dopuścić się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazie czci;

3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych”.

uzasadniają normy prawne o wydziedziczeniu, z oczywistych względów już skłaniają do uznania, że osoba wydziedziczona nie powinna uzyskać tych środków pieniężnych. Zwrócić należy uwagę, że osoba wydziedziczona traktowana jest tak, jakby nie dożyła otwarcia spadku. W przypadku wydziedziczenia spadkobiercy ustawowego, będącego jednocześnie beneficjentem dyspozycji, należałoby przyjąć, że sam fakt wydziedziczenia w ramach testamentu nie powinien pozwolić na wypłacenie tych środków pieniężnych w ramach dyspozycji na wypadek śmierci. W przypadku zaś uznania za niegodnego, które wymaga wydania orzeczenia sądu, może dojść do sytuacji, że dojdzie do wypłacenia tych środków pieniężnych beneficjentowi (a jednocześnie spadkobiercy), który zostanie dopiero uznany za niegodnego^[31]. Na wystąpienie do sądu o uznanie za niegodnego osoby mającej w tym interes prawny mają czas do trzech lat od otwarcia spadku. W tej sytuacji należałoby rozważyć, czy skutki uznania za niegodnego mogą również mieć wpływ na skuteczność zrealizowanej już dyspozycji na wypadek śmierci? Skłonić się należałoby do potwierdzenia i przyjęcia, że uznany za niegodnego stał się w wyniku zrealizowania dyspozycji bezpodstawnie wzbogaconym.

Niewątpliwie przewidziana możliwość złożenia dyspozycji na wypadek śmierci jest wyrazem swobody rozrządzania swoim majątkiem na wypadek śmierci^[32], czy, ujmując rzecz szerzej, swobody dysponowania składnikami swojego majątku. Nasuwa się jednak refleksja, że również i w tym wypadku powstaje szereg wątpliwości interpretacyjnych. Także z pozoru jednoznacznie skonstruowana norma prawna o dyspozycji na wypadek śmierci, na tle przepisów z zakresu dziedziczenia rodzi wątpliwości co do jej zasadności w tym kształcie (choćby zastanawia to, dlaczego ustawodawca tak ograniczył krąg beneficjentów, jeśli też zdecydował, że środki te nie wejdą do spadku – czyli z jednej strony wydaje się zapewnić swobodę dysponowania środkami pieniężnymi przez posiadacza rachunku, ale jednocześnie ograniczył krąg beneficjentów dyspozycji tylko do osób bliższych – jako wyraz ochrony prawa do dziedziczenia po zmarłym krewnym).

³¹ Zgodnie z art. 929 kc „Uznania spadkobiercy za niegodnego może żądać każdy, kto ma w tym interes. Z żądaniem takim może wystąpić w ciągu roku od dnia, w którym dowiedział się o przyczynie niegodności, nie później jednak niż przed upływem lat trzech od otwarcia spadku”.

³² Nt. znaczenia pojęć: rozrządzenia na wypadek śmierci, czynności na wypadek śmierci, zob. Anna Paluch, *Granice swobody rozrządzania majątkiem na wypadek śmierci w prawie polskim* (Warszawa: C.H. Beck, 2021).

6 | Zapis windykacyjny

Przypomnieć należy, że nowelizacja kodeksu cywilnego z 18 marca 2011 roku wprowadziła instytucję zapisu windykacyjnego jako kolejny sposób dysponowania swoim majątkiem na wypadek śmierci w ramach testamentu^[33]. Konstrukcja zapisu windykacyjnego pozwala na zadysponowanie konkretnym składnikiem majątkowym na wypadek śmierci na rzecz wskazanej osoby, która w chwili otwarcia spadku jako zapisobierca windykacyjny staje się właścicielem wskazanego przedmiotu czy też podmiotem zapisanego prawa majątkowego. Ponadto, jak podkreśla się w doktrynie, zapis windykacyjny „stanowi odejście od zasady sukcesji uniwersalnej i jest odmianą sukcesji singularnej”^[34]. Zapis windykacyjny wywiera skutek rzeczowy w chwili otwarcia spadku. Tym też różni się zapis windykacyjny od zapisu zwykłego, który z chwilą otwarcia spadku prowadzi jedynie do powstania roszczenia po stronie zapisobiercy (art. 968 kc)^[35].

Zapis windykacyjny wymaga sporządzenia testamentu w formie aktu notarialnego, choć brak zachowania takiej formy będzie skutkowało tym, że zapis ten można uznać za zapis zwykły. Zapis windykacyjny wymaga określenia przedmiotu oraz wskazania osoby, na rzecz której zapis jest dokonany. Dopuszczając możliwość zapisania konkretnego składnika majątkowego na rzecz konkretnej osoby, w ramach zapisu windykacyjnego (ze skutkiem rzeczowym) ustawodawca określił prawa i składniki majątkowe, które mogą być przedmiotem zapisu windykacyjnego. Zgodnie z art. 981¹ kc mogą to być przede wszystkim rzeczy oznaczone co do tożsamości, zbywalne prawa majątkowe, przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne. W ramach zapisu windykacyjnego na rzecz zapisobiercy windykacyjnego może być ustanowiona służebność lub użytkowanie. Przedmiotem zapisu windykacyjnego mogą być również prawa wynikające z bycia współnikiem spółki osobowej.

Powstaje pytanie, czy przedmiotem zapisu windykacyjnego mogą być środki pieniężne zdeponowane na rachunku bankowym? Nie ma bowiem wątpliwości co do tego, że pieniądze w postaci gotówkowej nie mogą być

³³ Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 85, poz. 458).

³⁴ Agnieszka Dyszlewska-Tarnawska w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. VI, art. 981(1).

³⁵ Art. 968 § 1 „Spadkodawca może przez rozrządzenie testamentowe zobowiązać spadkobiercę ustawowego lub testamentowego do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby (zapis zwykły)”.

przedmiotem zapisu windykacyjnego. Natomiast co do pieniędzy zdeponowanych na rachunku bankowym poglądy w tym zakresie nie są jednolite, biorąc pod uwagę to, że art. 981¹ kc zawiera zamkniętą listę przedmiotów zapisu windykacyjnego i nie wymienia wśród nich środków pieniężnych. Stąd, należałoby uznać z pewnością, że środki pieniężne w postaci gotówkowej nie mogą być zapisane, co podkreśla się „nie może być przedmiotem zapisu windykacyjnego określona przez testatora kwota pieniędzy (bez względu na rodzaj waluty)”^[36]. Można ewentualnie rozpatrywać taką możliwość w przypadku zindywidualizowanych banknotów czy monet. Można rozważyć taką możliwość również w odniesieniu do środków pieniężnych zdeponowanych na rachunku bankowym. Tak też podnosi się, że środki pieniężne, które są zapisane na rachunku bankowym, stanowią wierzytelność posiadacza rachunku wobec banku, a więc zbywalne prawo majątkowe, mogą być przedmiotem zapisu windykacyjnego^[37]. Podobnie stwierdza się „[...] nic nie stoi na przeszkodzie ustanowieniu przedmiotem zapisu windykacyjnego zawartości konta w pewnym banku, mimo że wysokość wkładu może ulec zmianie jeszcze przed otwarciem spadku. Może to być kwalifikowane jako zapis windykacyjny oznaczonej wierzytelności”^[38].

Inne proponowane rozwiązanie przyjmuje, że wobec dopuszczenia w ramach przedmiotu zapisu windykacyjnego ustanowienia użytkowania, „testator może osiągnąć efekt podobny do uczynienia przedmiotem zapisu windykacyjnego rzeczy oznaczonych co do gatunku oraz pieniędzy, jeżeli w testamencie tytułem zapisu windykacyjnego ustanowi użytkowanie nieprawidłowe, bo właśnie przedmiotem tego rodzaju użytkowania, zgodnie z art. 264 KC, mogą być rzeczy oznaczone co do gatunku i pieniądze”^[39].

Przypomnieć też należy, że w uzasadnieniu do ustawy modyfikującej kodeks cywilny przyjęto, że poprzez ograniczenie zakresu przedmiotu zapisu windykacyjnego wyklucza się, aby przedmiotem zapisu były rzeczy oznaczone co do gatunku, co oznacza, że również dotyczy to pieniędzy.

³⁶ Kodeks cywilny, t. II, Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające, wyd. 10, red. Krzysztof Pietrzykowski (Warszawa: C.H. Beck, 2021).

³⁷ Paweł Książak, *Zapis windykacyjny* (Warszawa: Lexis Nexis, 2012), 99, podobnie Elżbieta Niezbecka, *Spadki. Komentarz*, t. IV, red. Andrzej Kidyba (Warszawa: Wolters Kluwer, 2015), art. 981¹, Nb 19; Jarosław Turłukowski, 3.2. Rzecz oznaczona co do tożsamości”, [w:] idem, *Instytucja zapisu w prawie polskim. Wybrane zagadnienia* (Warszawa: Lexis Nexis, 2014).

³⁸ Turłukowski, 3.2. Rzecz oznaczona co do tożsamości”.

³⁹ Kodeks cywilny. Komentarz. wyd. 32, red. Witold Borysiak (Warszawa: C.H. Beck, 2024), NB 190.3

W doktrynie, jak zostało to już podkreślone powyżej, pojawiają się zarówno głosy potwierdzające powyższe^[40], jak również te, które dopuszczają możliwość zapisania środków pieniężnych, jeżeli zostaną spełnione określone warunki. Dlatego też np. przyjmuje się, że przedmiotem zapisu windykacyjnego mogą być m.in. pieniądze zdeponowane w skrytce bankowej czy numizmaty, ale też środki pieniężne zdeponowane na rachunku bankowym^[41].

Należy skłonić się do powyższego poglądu, mając bowiem na uwadze konstrukcję prawną rachunku bankowego, należy przypomnieć, że posiadacz rachunku po wpłaceniu środków pieniężnych na rachunek bankowy traci ich własność na rzecz banku, a uzyskuje wierzytelność do banku o ich zwrot w każdym momencie. Bank staje się ich właścicielem na czas trwania umowy rachunku bankowego (choć w sensie ekonomicznym posiadacz pozostaje nadal ich właścicielem). W tym wypadku wykorzystywana zostaje konstrukcja depozytu nieprawidłowego, który charakteryzuje się tym, że na czas zawartej umowy rzeczy będące przedmiotem depozytu stają się własnością przechowującego. A osoba, która złożyła rzeczy na przechowanie, uzyskuje roszczenie o ich zwrot. Stąd posiadacz rachunku staje się wierzycielem banku i uzyskuje roszczenie o wypłatę tych środków pieniężnych na każde żądanie (przy czym umowa rachunku bankowego może wprowadzać pewne ograniczenia kwotowe czy też limityienne, miesięczne czy też wręcz przewidywać wypłacenie całej kwoty na zakończenie umowy). Wierzytelność posiadacza rachunku bankowego, jaką ma on w stosunku do banku, stanowi prawo majątkowe zbywalne^[42]. Dlatego należy uznać, że tego rodzaju wierzytelność może być przedmiotem zapisu windykacyjnego. W literaturze stwierdza się, że możliwe jest takie sformułowanie zapisu windykacyjnego o treści „powołuje osobę X

---

⁴⁰ Elżbieta Skowrońska-Bocian, Jacek Wierciński w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Jacek Gudowski (Warszawa: Wolters Kluwer, 2017), 207.

⁴¹ Jacek Górecki, „Zapis windykacyjny w praktyce notarialnej” *Rejent*, nr 4 (2012): 22-37; „albo środki pieniężne zapisane na rachunku bankowym, stanowiące przedmiot wierzytelności pieniężnej, która jako prawo zbywalne mieści się w dyspozycji art. 981¹ § 2 pkt 2 k.c.”. Anna Sylwestrzak w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. Małgorzata Balwicka-Szczyrba (LEX/el. 2023), art. 981(1).

⁴² „W przypadku gdyby zapis dotyczył środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym, to nie jest to zapis rzeczy, ale oznaczonej wierzytelności z rachunku bankowego, a więc prawa w rozumieniu art. 981¹ § 2 pkt 2 KC”; Sylwester Wojcik, Fryderyk Zoll w: *System Prawa Prywatnego*, t. X, *Prawo spadkowe*, wyd. 3. red. Bogudar Kordasiewicz (Warszawa: C.H. Beck, 2015), 469 i cyt. tam Księżak, *Zapis windykacyjny*, 99. Jarosław Turłukowski, *Zapis windykacyjny* (Warszawa: Lexis Nexis, 2011), 30.

jako zapisobiercę windykacyjnego wszystkich środków pieniężnych (lub określonej kwoty) zgromadzonych na rachunku Y w Banku Z”^[43].

Pojawia się jednak pytanie, czy należy określić kwotowo wartość środków pieniężnych, czy tylko wystarczy wskazanie, że przedmiotem zapisu windykacyjnego są środki zgromadzone na konkretnie określonym rachunku bankowym. Należy mieć na uwadze to, że w momencie sporządzenia zapisu windykacyjnego w ramach testamentu, wola testatora nie jest ujawniana ani też środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym nie są „blokowane” na poczet realizacji zapisu windykacyjnego w przyszłości. Zapisodawca windykacyjny będzie z całą pewnością korzystał z rachunku bankowego i ze środków na nim zgromadzonych. Tak więc stan konta będzie ulegał zmianom, a w konsekwencji kwota środków pieniężnych będzie się zmieniała, co spowoduje, że w przypadku otwarcia testamentu kwota ta będzie inna niż w momencie sporządzenia testamentu z zapisem windykacyjnym. Oznacza to, że w tym wypadku nie można ustalić precyzyjnie kwoty środków pieniężnych a zapis windykacyjny w momencie otwarcia testamentu będzie dotyczył tylko tych środków, które są aktualnie na rachunku. Jeśli zaś rachunek bankowy został już rozwiązany, dojdzie do zastosowania regulacji wskazującej na bezskuteczność zapisu windykacyjnego w przypadku, gdy przedmiot zapisu nie wchodzi do spadku, bo już go nie ma, bo został np. zbyty przez spadkodawcę (bez dokonania odpowiednich zmian w testamencie) czy jak w tym wypadku rachunek bankowy został rozwiązany przez jego posiadacza. W przypadku wierzytelności posiadacza rachunku bankowego wobec banku, która jest przedmiotem zapisu windykacyjnego, wartości zapisu windykacyjnego decydować będzie stan na chwilę otwarcia spadku. Dlatego też nie można wykluczyć sytuacji, że spadkodawca zlikwiduje rachunek bankowy, a wówczas przyjęć należy, że zapis windykacyjny jest bezskuteczny.

Pamiętać też jeszcze należy o kolejnych okolicznościach, które mogą mieć wpływ na wysokość kwoty zapisu windykacyjnego, czyli o dyspozycji na wypadek śmierci. Jeśli spadkodawca wydał taką dyspozycję do rachunku bankowego – jak już powyżej zostało to wskazane – wówczas zapisem windykacyjnym objęte mogą być, jak się wydaje, tylko te środki, które nie zostaną objęte dyspozycją na wypadek śmierci (zgodnie z tym, co zostało już wskazane powyżej środki pieniężne objęte dyspozycją na wypadek śmierci nie wchodzi do masy spadkowej, przy czym dyspozycja dotyczyć

⁴³ Dyszlewska-Tarnawska w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. VI, art. 981(1).

może określonej do górnej granicy kwoty a nie całej kwoty zdeponowanych środków pieniężnych na rachunku).

Należy też pamiętać o obowiązku banku wypłacenia poniesionych kosztów pogrzebu na podstawie przedstawionych rachunków osobie, która faktycznie je poniosła (przy czym dotyczy to każdej osoby)^[44]. Wówczas wydaje się, że przedmiot zapisu windykacyjnego – wierzytelność o wypłatę środków pieniężnych ulegnie zmniejszeniu również o wysokość tej kwoty. Powyższy obowiązek banku wynika z ustawy Prawo bankowe, z kolei realizacja zapisu windykacyjnego stanowi realizację woli testatora.

7 | Podsumowanie

Powyższe uwagi dotyczące wybranych aspektów dziedziczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym wskazują na problemy prawne wpisujące się w zakres szerszej problematyki dziedziczenia praw i obowiązków wynikających z umowy rachunku bankowego. Niewątpliwie stanowią jedynie zarysowanie problematyki i już wskazują jak złożony jest to problem. Regulacje prawne z jednej strony powinny zapewniać swobodę w zakresie dysponowania środkami pieniężnymi zdeponowanymi na rachunku bankowym, z drugiej strony chronić interesy majątkowe spadkobierców. Z kolei mając na uwadze całokształt regulacji prawa bankowego oraz stawiane wobec banków wymagania z racji prowadzonej działalności depozytowo-kredytowej, przepisy te nakładają określone, szczególne obowiązki na banki. Uwaga została bowiem zwrócona na obowiązki informacyjne banków, tak istotne z punktu widzenia ochrony praw majątkowych spadkobierców w zakresie uzyskania wiedzy o kontaktach bankowych zmarłego. Nie należy również zapominać, że obowiązki banków w tym zakresie mają na celu uporządkowanie i wyeliminowanie „uśpionych” rachunków bankowych, niespełniających swojej funkcji a tylko generujących koszty utrzymania.

---

⁴⁴ Art. 55 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, zob. nt. Smykla w: *Prawo bankowe. Komentarz*, art. 55; nt. ustalania kosztów pogrzebu zob. *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Edward Gniewek, Piotr Machnikowski, wyd. 11 (Warszawa: C.H. Beck, 2023), uwagi do art. 922 kc, Nb 53.

W tym aspekcie zwrócona została uwaga również na wybrane możliwości zadysponowania środkami pieniężnymi na wypadek śmierci, co wymaga jednak ze strony posiadacza rachunku złożenia stosownych oświadczeń. Przyjęte regulacje pozwalają na świadome rozrządzenie środkami pieniężnymi na wypadek śmierci, ale w granicach określonych przez przepisy ustawy Prawo bankowe i przyjęte w tym kształcie nie są wolne od wątpliwości interpretacyjnych.

Bibliografia

- Bajor Barbara, Lechosław Kociucki, Jędrzej M. Kondek, Katarzyna Królikowska, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*. Warszawa: C.H. Beck, 2020.
- Górecki Jacek, „Zapis windykacyjny w praktyce notarialnej” *Rejent*, nr 4 (2012): 22-37.
- Kodeks cywilny*, t. II, *Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające*, wyd. 10, red. Krzysztof Pietrzykowski. Warszawa: C.H. Beck, 2020.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Edward Gniewek, Piotr Machnikowski, wyd. 11. Warszawa: C.H. Beck, 2023.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Jacek Gudowski. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Anna Sylwestrzak. Warszawa: Wolters Kluwer, 2022.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, t. VI, *Spadki (art. 922-1087)*, red. Magdalena Frasz, Mariusz Habdas. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Księżak Paweł, *Zapis windykacyjny*. Warszawa: Lexis Nexis, 2012.
- Niezbecka Elżbieta, *Spadki. Komentarz*, t. IV, red. Andrzej Kidyba, Warszawa: Wolters Kluwer, 2015.
- Paluch Anna, *Granice swobody rozrządzania majątkiem na wypadek śmierci w prawie polskim*. Warszawa: C.H. Beck, 2021.
- Prawo bankowe*, wyd. 1, red. Jacek Dybiński. Warszawa: C.H. Beck, 2023.
- Prawo bankowe. Komentarz*, red. Agnieszka Mikos-Sitek, Piotr Zapadka. Warszawa: Wolters Kluwer, 2022.
- System Prawa Prywatnego*, t. X, *Prawo spadkowe*, wyd. 3. red. Bogudar Kordasiewicz. Warszawa: C.H. Beck, 2015.
- Szpunar Adam, „Uprawnienia do dysponowania wkładem oszczędnościowym” *Nowe Prawo*, nr 1 (1977).

Turłukowski Jarosław, „3.2. Rzecz oznaczona co do tożsamości”, [w:] idem, *Institucja zapisu w prawie polskim. Wybrane zagadnienia*. Warszawa: Lexis Nexis, 2014.
Turłukowski Jarosław, *Zapis windykacyjny*. Warszawa: Lexis Nexis, 2011.

